

בס"ד

• פרשת בראשית •

הנה אומרים שיום החתונה אינו התכלית אלא החיים המשותפים וכך גם בתורה אין העיקר השמחה אלא הלימוד שמעכשיו מתחילים מחדש (הרב פינקוס).

יסוד הראשית: חשיבות ההתחלה

התורה הקדושה פותחת ב"בראשית", והנה בששת ימי הבריאה האלה נקבע כוח העולם למשך אלפי שנים הבאים אחריו. ו בדומה לבריאת העולם, שהיסודות שלה עיצבו את מהלך קיומו, כך גם בכל יום ויום, עת "אדם קם", זוהי ראשית היום, ובה טמון עיקר כוחו. כפי שמובא בשם הגאון מוילנא, מפי רבנו חיים מוולוז'ין, "וכפי תוקף קבלת עול תורה, אז כן יעזרהו השם". כלומר, עוצמת קבלת עול התורה בתחלת היום, מכריעה את כוח העזרה האלוקית שנוכה לה.

יש המבארים עפ"י את הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תוהו ובוהו" באופן מוסרי. אם כבר בראשית הדברים, בתחילת הדרך, האדם יחשוב על העובדה ש"ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כלומר, שיש בורא לעולם, אזי ענייני העולם הארציים, "והארץ", יהיו בעיניו כ"תוהו ובוהו" – דבר חסר משמעות, שיעסיק אותו פחות. בכך, אנו מבינים את כוחה של

מחשבת הבורא בתחילת היום, וכיצד היא מכוונית אותנו להעדיף את הרוחניות על פני החומר.

מהי תכלית הבריאה? האדם – נזר הבריאה

ההתבוננות בסיפור הבריאה מגלה באופן ברור כי עיקר הבריאה נבראה בשביל האדם. העובדה שהאדם נברא ביום השישי, האחרון לבריאה, אינה מקרית. כמבואר בגמרא במסכת סנהדרין (דף ל"ח), הדבר נועד כדי ש"יכנס לסעודה ישר ולא יצטרך להמתין", כלומר שאין כבוד שעבור מי שנברא העולם ימתין לדברים אחרים, אלא שהכול יהיה מוכן עבורו. ומטעם זה (מסביר הרב מינצברג) הסיבה שלא נבראו כל בעלי החיים ביום אחד, אלא נתייחד יום מיוחד לעופות ודגים ויום נפרד לבהמה וחיה ורמש, היינו משום שהם שונים בעיקר מהותם ותכלית בריאתם, שדגים ועופות הם למקומות שאינם עיקר יישובו של עולם, ואינם כ"כ לשימושיו של אדם, ועיקר בריאתם לתפארת ויופי מקומם, אבל בעלי החיים שעל הארץ שהוא עיקר יישובו של עולם, ועומדים יותר לשימושיו של האדם לכן נבראו קרובים יותר ליום יצירתו.

ובכך, מבארים התוספות במסכת ברכות (דף ס'), את כוונת הברכה "אשר יצר את האדם בחוכמה". מהי אותה חוכמה מיוחדת? שהבורא ברא אותו "בזמן הנכון", בזמן המושלם עבורו. ומכיוון שכל תכלית הבריאה היא בשביל האדם, הרי שגם בעת מבול, כפי שמובא ברש"י (בראשית ו', ז'), הסיבה להשמדת כל הבריאה אף שלא חטאו הבהמות והחיות היא כי "העיקר הוא האדם, ובשבילם נבראו" ואם אין אדם בשביל מה כל הבריאה.

להבדיל מגישות המעדיפות את בעלי החיים (צער בע"ח) או את הסביבה (ירוקים) על פני האדם, התורה מלמדת אותנו שהעיקר הוא

האדם, וכל הבריאה נועדה לתועלתו. במקרים בהם יש עיוותי ראייה שכאלה, המעדיפים דברים אחרים על פני כבוד האדם, מובאת דוגמה היסטורית מצמררת: בשואה היו הגרמנים בעלי נימוס ומכבדי הכלבים ורצחו הרבה יהודים". דבר זה ממחיש עד כמה עיוות זה הוא מסוכן.

ומפני שהאדם הוא העיקר הבריאה לכן נתנו בו כוחות מיוחדים האדם נברא "בצלם אלוקים" בניגוד לשאר בע"ח, לא סתם, אלא "כדימוי אל העליון". יש לו כוח מיוחד, שהוא דומה לעליונים – זהו כוח האדם. ובמה דומה לעליון כתב ברש"י ברש"י 'בצלמנו, ברפוס שלנו'. והיינו גוף מבנה האדם. אמנם אין הכוונה כפשוטו ממש, גשמי, דאטו יש לה' צלם ודמות, אלא הכוונה שיש בו באדם דמיון מסוים לצלם אלוקים. והיינו שצורת מבנה גוף האדם הוא בקומה זקופה, ובענין זה הוא דומה לעליונים, וכמו שאמדו (חגיגה טז.) ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת'. (הרב מינצברג) אומנם הסבר עמוק יותר מצאנו בנפש החיים שמסביר שהכוונה שהקב"ה נתן לאדם כוח שע"ד מעשיו יבראו ויחרבו עולמות. לבהמה אין כזה דבר רק לאדם. הרב פינקוס אומר שמה שהיום יש כ"כ הרבה אמצעי טכנולוגיה שאדם נמצא במידה אחת ויכול לעשות במחשב קטן כ"כ הרבה פעולות בגלל שהאמונה שיהודי יכול לעשות עולמות פחתה לכן נתנו לו המחשה.

אמנם, אף שתכלית הבריאה היא בשביל האדם, יש להדגיש כי קיימות דרגות שונות באדם, והעיקר הוא "היהודי". הכוזרי מחלק את קיום העולם לשלוש דרגות: דומם, צומח, חי. ובתוך מדרגת החי, קיימת מדרגה מיוחדת – "מדרגה דמדבר של יהודי". נפש החיים כותב כי "עבירה של גוי אינה עושה כלום בשמיים", אך "עבירה של יהודי, מה שהוא עושה בעולם העליון", מכיוון ש"אין לגוי בכלל כוח בעולם" להשפיע.

והכול נברא בשביל התורה, רש"י, בפרשה, מסביר את הפסוק "בראשית ברא" שהמקרא אינו אומר אלא "דרשני", כפי שדרשו רבותינו: "בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו". וכן, בפרק ב' פסוק ל"א, נאמר "יום השישי", אומר רש"י, "הוסיף ה' בשישי, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמישה חומשי תורה".

והרי כתוב בפסוק: "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמיים וארץ לא שמתי". כל מטרת בריאת העולם היא בשביל התורה. רבנו חיים מוולוז'ין חידש שאין זה רק למטרה הראשונית, אלא גם לדורות, כן. לכן, אם רגע אחד העולם יפסק, לא יהיה לו עוד קיום. על פי יסוד זה, ניתן לבאר מדוע העולם נברא עגול. כך, בכל רגע ורגע, בעוד שבמקום אחד של כדור הארץ יש יום, במקום אחר יהיה חושך והוא מפני לימוד התורה שלא יפסוק שגם בעת שבמקום אחד ישנים במקום אחר יהיה ערים, והעולם יוכל להתקיים.

והנה בראשית מתחיל באות ב' ונראה שבא לרמוז שבריאתו נפתח בבי"ת, והוא השני. ויש דבר הקודם לו במעלה, והיא התורה שקדמה לעולם (פסחים נד.). וקודשא בריך הוא איסתכל באורייתא וברא עלמא' (זוהר תרומה קסא:) לומר לך שהדבר החשוב ביותר הוא התורה, ובשביל התורה וישראל נברא כל העולם.

ישנם סיפורים הממחישים את הנקודה הזו. הסיפור על החפץ חיים, שהגיע אליו תייר מסין וסיפר על אסון טבע גדול, בו סכר ענק נפרץ והטביע כפרים שלמים. והח"ח שאל והתעניין רבות במקרה שקרה שם, כששאל את החפץ חיים "מה לנו ולגויים?", הוא השיב לו במשל הידוע: כשמישהו בשוק בוורשא צועק מילים באידיש, הוא ודאי לא פונה לגויים, אלא ליהודים. אותו דבר כל מעשה שקורה בעולם אינו בשביל הגוים אלא בשביל ישראל כמו שכתוב בגמ' במדות סג.: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, שנאמר: "הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם", וכתבי: "אמרתי אך

תיראי אותי תקחי מוסר". מכאן אנו למדים שתכלית הבריאה היא בשביל עם ישראל, וכל מה שהקדוש ברוך הוא עושה, הוא עושה למענם.

כך ידוע גם על המסילה שאותה בנה הצאר הרוסי, ארוכה מאוד, ולא ידעו מהי תכליתה, עד שכאשר ישיבת מיר נאלצה להימלט מהנאצים, היא נמלטה לסין דרך אותה מסילה, ואז הבינו את הסיבה.

הגמרא במסכת עבודה זרה (דף ב', עמוד ב') אומרת: "לעתיד לבוא, באים אומות העולם ואומרים: הרבה שווקים עשינו לישראל, מגיע לנו שכר על זה". ואומר להם השם: "שוטים, מה שעשיתם לעצמכם עשיתם". יש צורך להבין, מדוע הם "שוטים"? הרי הם שקרנים שלא עשו זאת בשביל ישראל? הביאור הוא, שבאמת, אין דבר כזה שאדם גוי עושה "בשביל עצמו". כל מה שהוא עושה, הוא עושה לישראל. לכן, הם לא שקרנים. אך נאמר להם "שוטים", כי "למה לא כיוונתם?". בגלל חוסר הכוונה הנכונה, הם הפסידו את כל הזכות..

ולכן היה (ברכות דף נח:) אמר כי בן זומא היה עומד על הר הבית והיה רואה ישראל שעולים לחוג ואומר ברוך שברא כל אלה לשרתני. כי היה ע"ה יחיד בדורו. שידע שכל מטרת הבריאה היא בשביל (כדביאר הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות) שכל שאר הבריאה – המרחבים העצומים, העולמות, הטבע, והחיות – אינם נבראו אלא לשמש האדם ויתכן שיהיה אדם עשיר עם עשרות משרתים שכל מטרתו הוא שביל שיצוה לעבדיו לבנות ארמון כליל יופי ולנטוע כרם חשוב שיהיה מזומן לאיש חסיד יבוא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות ההם ויהיה לו סבה להנצל ממות.

והנה מבואר ברמח"ל שמטרת הבריאה של עולמנו – אינה אלא להטיב לנבראיו. אומנם יש להקשות ע"ז איך יתכן כי זוהי מטרת

הבריאה, והרי אנו רואים בחוש שבעולם הזה שולטות צרות עצומות, ייסורים מרים, מכאובים, אסונות ומצוקות קשות מנשוא הפוקדות את הבריות בכל פינה?

התשובה כי ההטבה אינה מתמצה כלל ועיקר במישור הגשמי והחומרי – שכן הטבה גשמית מטבעה היא חולפת, מוגבלת ונתונה למשברים – אלא ההטבה האמיתית והנצחית היא ההטבה הרוחנית. התכלית העליונה היא שיהא האדם מסוגל להתעלות, להידבק בבורא יתברך שמו, ולהתענג על זיו השכינה. אמנם, דבקות זו ועונג רוחני זה נראים לכאורה כמציאות המתרחשת בפשטות בעולם הבא, בגן עדן, שם נפש האדם מתעדנת ומתענגת על האור האינסופי ללא מחיצות. אולם, צריך לדעת ולהעמיק בדברי חז"ל הקדושים, וכפי שמצינו במסכת ברכות (דף יד, עמוד א'), שבירכו אחד את השני "עולמן תראה בחיך", שגם בעולם הזה, עוד בטרם פרידת הנשמה מן הגוף, מסוגל האדם המרומם לחוש ולהרגיש את טעמה הערב של ההתעלות הרוחנית והדבקות בבורא. האדם אינו צריך להמתין לעולם שכולו טוב כדי לטעום מזיו השכינה; בכוחה של עבודת השם מתוך שמחה, תורה ומצוות, לייצר מעין-עולם-הבא כבר בחיי חיותו בעולם הזה החומרי.

והנה שאדם הראשון נברא וראה שכל העולם, עם כל פריטים וענייניו הוא רק בשבילו דבר זה יכל לגרום להרגשת גאווה גדולה, ובמדרש רבה (בראשית יז, ד) מתוארת שלאחר בריאת האדם. הקדוש ברוך הוא העביר לפני האדם הראשון את כל עוף השמים, חיית השדה ובהמת הארץ, כדי שיקרא להם שמות. קריאת השמות לא הייתה פעולה טכנית או שרירותית, אלא הבטה עמוקה בשורשים הרוחני של הנבראים; האדם ראה את האותיות שבהן נברא כל יצור ויצור, והתאים לו את שמו המבטא את מהותו הפנימית (כפי שכתוב: "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו").

לאחר שסיים האדם לקרוא שמות לכל הברואים, פנה אליו הבורא יתברך ושאל אותו: "ואתה, מה שמך?". השיב לו האדם: "אני ראוי להיקרא אדם, שנבראתי מן האדמה". כאן מתעוררת תמיהה גדולה וצריך עיון רב: מדוע בחר האדם הראשון להגדיר את עצמו דווקא על שם האדמה החומרית והנמוכה? הרי האדם הוא יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא, נפח בו נשמת חיים ממקור עליון, והוא בעל שכל ומעלות רוחניות נשגבות. מדוע, אם כן, המהות המרכזית המשתקפת בשמו נקראת על שם העפר והאדמה?

ויש לומר, שהאדם הראשון בחוכמתו העמוקה ביקש להטמיע בשמו תזכורת תמידית ליסודו ושורשו הגשמי. הוא הבין כי הוענקה לו ממשלה ושליטה על כל הבריאה כולה, וכי כל היצורים כפופים למרותו. במצב כזה, הסכנה הגדולה ביותר האורבת לפתחו של האדם היא מידת הגאווה – המחשבה כי "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". על כן, קרא לעצמו "אדם" מלשון "אדמה", כדי שיזכור תמיד מאין בא ולכן הוא עתיד לחזור, וכך יישאר בענווה מוחלטת בפני בוראו.

בנוסף, יש כאן רמז לכפל המהות שבאדם: מצד אחד הוא נברא מן ה"אדמה" הגשמית, ומצד שני יש בו את הכוח של "אֱלֹהִים" לעליון – לשאוף תמיד להידמות לבוראו במידותיו ובמעשיו הטובים. המהר"ל אומר שאדמה יש בה כוח מצד אחד שאם לא משקיעים בה היא יכולה לנבול ולעלות קמטונים ומאידך אם משקיעים בה היא מעלה פרחים וגידולים טובים וככה גם אדם אם לא משקיע... ולהפך אם משקיע... המתח הזה שבין העפר השפל לבין השאיפה הרוחנית הנשגבת הוא המגדיר את מהותו של האדם.

עוד מבואר בזהר (וכן בספורנו) כי האדם נחשב ל"עולם קטן", והוא כולל בתוכו את כל הכוחות הקיימים בבריאה כולה. בעת יצירת האדם, נטל הקדוש ברוך הוא מכל נברא ונברא את התמצית והכוח המיוחד לו, והטמיע אותם בתוך נפש האדם. כל בעל חיים

תרם, כביכול, את תכונתו הייחודית לפסיפס המורכב של נפש האנוש.

על פי יסוד זה, מסביר הרה"ק רבי אלחנן וסרמן אם אכן האדם מורכב מכל חלקי הבריאה, הרי שנמצא שקיים בתוכו כוחו של האריה, כוחו של הנמר, וכן שאר התכונות של חיות השדה. האדם נדרש לקחת את כל הכוחות הללו – העזות של הנמר, הגבורה של האריה, הקלות של הנשר והרצינות של הצבי – ולנתב אותם לעבודת השם יתברך, כפי ששינינו במסכת אבות (פרק ה, משנה כ): "הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים"...

חומש בראשית – יסוד האמונה

החומש פותח בעניין בריאת העולם. הראשונים תמחו, לכאורה היה צריך להתחיל בקיום המצוות, שהיא עיקר תכלית העולם. (עניין רש"י) אומר הרמב"ן, שיש עניין גדול בידיעת בריאת העולם, שזהו לימוד האמונה.

השער לכל המצוות זה אמונה כי אם אין אמונה, מה שייד לצוות מצוות. ולכן תחילת עשרת הדיברות מתחיל באנכי ה' אלוקיך. והענין להאמין בחידוש העולם הוא גדול עד מאוד שזה הטעם שנתנה התורה למצוות השבת "בְּיָנִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפְּשׁ", להאמין שהעולם אינו קדמון. וישנו חידוש מעניין בדברי החפץ חיים בשמירת הלשון, שיש מצווה "להתבונן בבריאת העולם". להתבונן בשמש, להתבונן בעצים, בכוכבים. והוא אומר, שהרי כתוב בפסוק: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלו". שעל ידי זה שאדם

מתבונן ורואה את העולם שנברא, הוא מתבונן "לראות מי ברא אלו".

הרב שך מקשה בספרו "אבי עזרי", מה שייך מצווה להאמין? הרי זה דבר פשוט שצריך להאמין, שמי ברא את כל אלו? הרי מכל דבר רואים שיש בורא לעולם הרי "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיהו) ואם מתבוננים בגלגלי השמים זה דברים בגדלים לא נורמלים וכמה שמנסים לחקור עדין לא יודעים אפי' אלפית, וגם ידוע שהשמש בדיוק במרחק הנכון שאם טיפה יותר קרוב היה הכול נשרף רחוק הכול היה קופה. [בדרך אגב, ישנו חידוש מעניין בדברי החפץ חיים בשמירת הלשון, שיש מצווה "להתבונן בבריאת העולם". להתבונן בשמש, להתבונן בעצים, בכוכבים. והוא אומר, שהרי כתוב בפסוק: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלו". שעל ידי זה שאדם מתבונן ורואה את העולם שנברא, הוא מתבונן "לראות מי ברא אלו"] וכך אברהם אבינו (כמבואר ברמב"ם הלכות ע"ז) ע"ד ההתבוננות בגלגלי השמים וכו', הבין שהקב"ה ברא העולם. וכן במדרש אותיות שאמר ר"ע כשם שהטלית מעידה על האורג וכו' וכן ע"ד שעיון בספרי הטבע עד כמה הדברים נשגבים מה שאמר איוב מבשרי אחזה אלוהה. בדור האחרון היה מישהו שמאוד עבד על זה קראו לו הרב מילר שהיה משתדל מאוד להחיות את האמונה לדוג' היה מדבר על התפוח שירוק בתחילה שעל העץ בשביל שלא יקתפו אותו אבל אח"כ שצריך לאכול הופך לכתום בשביל לשווק את עצמו ועוד. וכן האמונה בתורה מן השמים הרי הדבר פשוט שכך היה כמו שכתב החינוך שהטעם שניתנה התורה בפירסום שאדם לא יוכל להכחיש ובעיקר שאין סיבה שאדם ינחיל שקר לבניו בדבר המחייב, ועוד שכל הדתות העיקריות הרי מודים בתורת ישראל. ורואים שלמרות שעם ישראל גלה לכל כך הרבה גלית בכ"ז התורה בתימן וכו' אותה תורה, וכן אפשר להתחזק בלראות את שלשלת הדורות

ממשה רבינו ועד ימינו אנו איך הכול מדוקדק וידוע. וא"כ הדברים פשוטים ומה שייך לצוות מצווה מיוחדת להאמין?

וכתב הרב שך לחדש בשם הגרי"ז, שהמצווה היא "להאמין גם במקום שאין השכל מבין", שזהו עיקר המצווה. כי במקום שהשכל מבין, הוא דבר פשוט שעריך להאמין. תירוץ דומה יש ליישב ע"פ כתב החרדים פרק א' שלא די רק אמונה בעלמא אלא צריך שהאמונה תהיה ב"כ חושית כעין שרואה אותה והוכיח שכתוב ישראל לא ידעוני והלא ידיעה זו זיל קרי בי רב אלא מכאן אתה למד שידיעה זו בעי שתייה כעין ראייה.

אומנם זה חידוש גדול שרק על זה נאמר המצווה להאמין. ונראה ליישב באופן אחר שהנה במציאות רואים שאין זה דבר כ"כ פשוט להאמין שהרי בדורות הקודמים עד בערך לפני מתאים שנה היו כאלה שהאמינו שהעולם קדמון ונוצר מפיצוץ וכן שהאדם נוצר מהקוף. וצ"ע איך יתכן שאנשים חכמים יאמינו לכזה שהעולם נבנה מאיזה פיצוץ, שאל"כ איך יתכן שלא היה עוד פיצוצים. וכן אם האדם נוצר מהקוף למה אין עוד קופים שהופכים לבן אדם, (הרב רב אמנון יצחק היה אומר אם אתם מאמינים שנוצרתם מהקוף למה אתם לא משחררים את הדוד מהגן חיות) אלא אומר הרב דסלר שאדם יודע שאם יש בורא לעולם זה מחייב אותו הוא מעדיף להאמין בכל אפשרות הכי מוזרה העיקר לא להגיע לדבר שיחייב אותו להאמין שיש בורא לעולם. לא פלא שרואים שארצות הברית יכולה לכתוב על כל שטר שה' הוא אלוקים וראש ממשלה ישראלי לפני איזה אירוע בטחוני מסוכן בכל זאת מפחד להגיד, (מספרים על גולדה מאיר שלאחר יום הכיפורים ביקש אחד מחברי הכנסת שתגיד באיזה נאום בעזרת ה' היא ענתה לא שבשום פנים ואופן לא כי אם היא תגיד בעזרת ה' אנשים יחשבו שהמצב אבוד לגמרי) למה? כי גוי מה זה מחייב זה רק עושה סגולה אז למה לא אבל יהודי יודע שזה מחייב לכן הוא מפחד להתחייב וממציא שהעולם מפיצוץ ואדם

בכלל נוצר מקוץ ובכלל לא מחייב שום דבר... אבל ליהודי יש מצווה להאמין בבריאת העולם, ולדעת שהיה סיבה ליצירתה ולכן צריך לעוות שלא יעוות אדם את מחשבתו בשביל תאוותו.

ששת ימי בריאת העולם

שכוח הימים חוזר לעצמו כל שבוע מחדש:

(שו"ת הרשב"א חלק ג סימן רצ) כתב שהימים נפעלים כפי ענין התחלת בריאתם. וכמו שאמרו במסכת תענית בשלשה פרקים אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם וכו', אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת בשני ובשלישי וברביעי ובחמישי, בשני על יורדי הים כלומר מפני שבו נחלקו המים ועלו ל להיות צער בימים, בשלישי על הולכי מדברות כלומר שבו נבראת היבשה, ברביעי שלא תפול אסכרה על התינוקות כלומר שבו נבראו המאורות דכתי' בהו והיו למאורות והוא חסר המארת כתיב, בחמישי על עוברות ומניקות עוברות שלא יפילו ומניקות שיניקו את בניהם כלומר לפי שבאותו היום נבראו עופות ודגים. ולפיכך כשנגמרת מלאכת הבריאה עומד העולם על שלמותו ובריאתו בשבת ולאחר שבת חוזרין ימי השבת חלילה להיותם נפעלים כתחילתם והראשון חלוש מכלן שממנו ההתחלה. וכענין זה עוד אמרו שם ביום ראשון שלא היו מתעניין בו מפני שהוא שלישי ליצירה כלומר ליצירת האדם כלו' והאדם חלוש בשלישי ליצירה כתנוקות שהם חלשים בשלישי כמו שמוזכר בדברי חכמים ואמרו אי נמי משום נשמה יתירה ופירושו כמו שאמרתי, ולפיכך צריך ריחני להשיב נפש ולחזק.

כוח הרפואה של הדשאים

בפרשת הבריאה, ביום השלישי למעשה בראשית, אנו מוצאים הבדל מהותי בלשון הכתוב בין ציווי האילנות לציווי הדשאים. בעוד

שבציווי על האילנות נאמר במפורש "עץ עשה פרי למינו", הרי שבציווי על הדשאים נאמר רק "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע", ללא המילה "למיניהו". אף על פי כן, הגמרא במסכת חולין (דף ס ע"א) מספרת כי הדשאים עשו קל וחומר בעצמם: אם האילנות, שדרכם לגדול בריחוק זה מזה ואין חשש כה גדול שיתערבבו, נצטוו להוציא למיניהם, אנו שגדלים בצפיפות ובערבוביה על אחת כמה וכמה! מכוח קל וחומר זה, הוציאו גם הם למיניהם.

וכאן עומדת קושיה עצומה: מדוע מלכתחילה החסיר הקדוש ברוך הוא ציווי זה מן הדשאים, ולא אמר להם במפורש את המילה "למיניהו" כפי שאמר לאילנות? מדוע הוצרכו הדשאים להגיע להבנה זו מכוח פלפול ולימוד של קל וחומר?

ביאור נפלא לעניין זה מובא בספרו של הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע, המביא את דברי המגיד הגדול ממזריטש בשם מחולל תנועת החסידות, הבעל שם טוב הקדוש זי"ע. יסוד הדברים הוא שישנה הקבלה רוחנית עמוקה בין י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן לבין י"ג מידות הרחמים שבהן הקדוש ברוך הוא מנהיג ומחיה את העולם.

המידה הראשונה מבין י"ג המידות שהתורה נדרשת בהן היא מידת "קל וחומר". כנגדה, במידות הרחמים העליונות, עומדת המידה הראשונה שהיא שם "ק-ל" (כמו שכתוב: "ק-ל רחום וחנון"). שם זה מייצג את מידת החסד והרחמים הפשוטים, והוא מקור הרפואה והבריאות בעולם, כפי שמצינו בתפילתו הקצרה והזכה של משה רבנו על מדים אחותו כאשר הצטרעה: "ק-ל נָא רָפָא נָא לָהּ" (במדבר יב, יג) – הרי ששם "א-ל" הוא השם הממונה על כוח הרפואה.

מכיוון שהדשאים לא קיבלו ציווי ישיר אלא הפעילו בעצמם את כוח ה"קל וחומר" כדי להוציא למיניהם, they נקשרו באופן ישיר למידה הרוחנית המקבילה לו – שם "ק-ל". דרך צינור רוחני זה,

הושפע בדשאים ובעשבים כוח הרפואה העליון. משום כך, כפי שאנו רואים בחוש לאורך כל ההיסטוריה ועד לימינו אנו, עיקר הרפואות הטבעיות והתרופות המועילות ביותר מופקות מן הצומח, ממיני דשאים ועשבי מרפא שונים, שכן שורש חיותם הרוחני יונק ישירות משם "ק-ל" המרפא.

בעניין הקנאה

הפסוק בבראשית (א', כ"ז) "ויאמר אלקים נעשה אדם בעלמנו כדמותנו" דורש ביאור. מה הכוונה "נעשה אדם"? הרי אלקים הוא אחד. היה צריך להיות כתוב: "אעשה אדם". אומר רש"י: "ענוותנותו של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן. לפי שאדם הוא בדמות מלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהם". ופירש בהמשך, אף על פי כן שהיה מקום למינים לטעות בזה, שיש שתי רשויות, "לא נמנע הקדוש ברוך הוא".

למדנו מכאן עד כמה חשוב הוא לדאוג שלא יהיה קנאה. למרות שיכול לצאת מכאן כל מיני טעויות באמונה, בכל זאת חשוב מאוד שלא יהיה קנאה. זוהו יסוד גדול בקנאה. מה הפתרון לאדם שמקנא בחברו? לפעמים אדם מקנא בחברו באיזה דבר שיש לו, וקשה לו להסיר את הקנאה. למדנו מכאן יסוד: "שלפיכך נמלך בהם", שאם אדם משתתף ביצירה של חברו, זה גורם לו שלא יהיה לו קנאה. אם הוא יעזור לו במה שהוא עושה – זה יעזור.

מספרים שבתקופת מלחמת העולם השנייה, היו הרבה כאלה שרצו לברוח לארץ ישראל, אך היה מאוד קשה להשיג אשרות. והיו כאלה שהשיגו, ורבים קינאו בהם. אך סיפר אותו רב שחי באותה תקופה, שהיו כאלה שלא קינאו בהם. מי הם היו? אלה שהיו

העסקנים שעזרו להם להשיג את האשרות. ואים שדבר שאדם עוזר לשני בו, הוא לא מקנא בו.

וזה לכאורה הסיבה שכתוב בגמרא בסנהדרין (דף ק"ה, עמוד ב') ש"אין אדם מקנא בבנו ובתלמידו". לכאורה צריך ביאור, למה לא? אלא התשובה היא: כיוון שהוא עוזר לו, הבן או התלמיד, אז הוא מרגיש שאין לו סיבה לקנא בזה.

עוד יש ברש"י (פרק ב', פסוק ז'): "ויפח באפיו נשמת חיים". אומר רש"י, "עשוי מן התחתונים ומן העליונים". גוף מן התחתונים, היינו עפר, ונשמה מן העליונים. לפי, שביום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני – ברא רקיע לעליונים, בשלישי – תיראה יבשה לתחתונים, ברביעי – ברא מאורות לעליונים, ובחמישי – שרץ המים תחתונים, והזקק בשישי לברוא בו מעליונים ומתחתונים. ואם לאו, יש קנאה במעשה בראשית, שיהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד. למדנו מכאן, עד כמה חשוב הוא למנוע קנאה, שלא יקנא בשני. מכאן יש ללמוד להורים, להיזהר מאוד שלא יהיה קנאה באחים. אנו יודעים שכל ירידת עם ישראל למצרים היה בגלל קנאת יוסף, האחים ביוסף. כמה חשוב לגרום שלא יהיה קנאה, כי כוח הקנאה הוא כוח מאוד גדול שיכול לגרום לכל מיני דברים.

בהמשך הפרשה, אנו מוצאים גם את קין שהוא קנא. בפרק ד', כאשר קין והבל מביאים קורבן, כתוב: "וישע השם אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה". "וייחר לקין מאוד". ומבואר, שמה שלקין היה חרה, זה לא מפני שהוא לא זכה שהקדוש ברוך הוא יקבל את קורבנו, מפני שלהבל, השם כן קיבל את המנחה, וזה מה שחרה לקין בדבר – הקנאה. וביאר הגר"ח מבריסק, שזה הכוונה מה שאומר לו הקדוש ברוך הוא אחרי זה: "למה חרה לך? ולמה נפלו פניך?". תתבונן, האם באמת חרה לך שהקדוש ברוך הוא לא קיבל, או בגלל הקנאה?

ומספרים על כוח הקנאה. היה מלך אחד, שאמר לאדם אחד: "אני רוצה לתת לך מתנה, אבל תדע, שאותה מתנה שאתן לך, לחבר שלך אני אתן פי שתיים". חשב האיש מה הוא יבקש מתנה? אם יבקש בית, הרי לחברו יהיה שני בתים, זה לא שווה. אם יבקש רכב, לחברו יהיה שני רכבים. עד שבסוף הוא הגיע לתוכנית חכמה במיוחד. הוא אמר: "שהמלך יוציא לי עין אחת, ואז לחבר שלו יוציא שתי עיניים". זהו כוח הקנאה.

בעניין התפילה

בפרשה אנו לומדים על מעלת התפילה. בפסוק בבראשית (ב', ה'), כתוב: "וכל שיח השדה טרם יצמח. כי לא המטיר השם אלוקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה". אומר רש"י, ומה טעם לא המטיר? "לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים". מכאן למדנו את הכוח המיוחד של תפילה, שלא תפילה לא מגיע שפע לעולם. הרמח"ל ב"דרך השם" (חלק ד', ה' בתפילה) אומר את היסוד הזה. "ענין התפילה הוא, כי הנה מן הסדרים שסידרה החכמה העליונה הוא, שלחיות הנבראים מקבלים שפע ממנו, יתברך, צריך שיתעוררו הם אליו, ויתקרבו לו, ויבקשו פניו, וכפי התעוררותם לו כן יימשך אליהם שפע, ואם לא יתעוררו - לא יימשך להם. והנה האדון, ברוך הוא, חפץ ורוצה, שתרכבה טובת ברואיו בכל זמניהם, והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו, שעל ידה יימשך להם שפע ההצלחה והברכה, כפי מה שהם צריכים לפי מצבם זה בזה העולם". למדנו מכאן שהשער לשפע של העולם עובר רק דרך תפילה.

סיפור: הבעש"ט הגיע ליהודי אחת בכפר ולן אצלם כמה ימים וכילה את כל ממונו ואח"כ שעזב בכו ילדיו שאין להם שום אוכל ובכה והתפלל עד שהגיע הגוי איון ואמר שרוצה לקנות חדר בפונדק תמורת זה שיראה לו את האוצרות ואחרי כמה ימים מת הגוי, ואמר הבעש"ט שראה שראוי לעושר אבל לא התפלל לכן רצה שיעזב שיעטור להתפלל. ולפי"ז מובן למה נברא כל המערכת הזאת של גשמים גם היום ואינו כדבר טבעי שצומח מהקרקע כמו עץ מפני שיתפלל דהינו שהכול ענין של תפילה ואמונה.

ולכן נקרא סדר זרעים סדר אמונה. היום אנחנו רחוקים מזה לא מתפרנסים מחקלאות ואם יש מחסור במים מביאים מחו"ל, ועיין בגמרא פ"ק דתענית שהפליגה כ"כ ביום ירדת גשמים שגדול מתחת המתים, ומיום שנתנה תורה, כיום קיבוץ גלויות שהענין שתכלית הבראה שניהיה תלויים בקב"ה ויהיה קשר עי"ד הגשם.

הגמרא קורא לאדם מבעה בב"ק שהוא לשון מתפלל למה כי זה ענינו. **הבן** איש חי בריש ברכות כותב שמילוי אדם זה "מתפלל" (א)לף (ד)לת (מ)ם. **לפעמים** אדם חושב הלוואי שלא היה את הצרה וצריך לדעת שזה בשביל להתקרב לקב"ה, למה קללת הנחש נחשבת קללה הרי יש לו תמיד אוכל אומר השם משמואל כל הבהמות "עיני כל אליך ישברו" לאוכל אבל הנחש מנותק מהקב"ה. **הגמרא** ביומא אומרת למה המן לא ירד פעם בשנה הרי בלאו הכי היה נס ועדיף למעט בניסים אומרת הגמרא שיהיה דואג ומכוון ליבם לשמים. **הפסוק** בעקב משבח את ארץ ישראל ממצרים שלמטר השמים תשתה מים וצ"ע מה השבח הרי להם יש תמיד וזה הפשט שכאן רק אם שמוע תשמע. **בברכה** שיצחק מברך את יעקב אומר "ויתן לך האלוקים" אומר רש"י יתן ויחזור ויתן – כל פעם מחדש אבל לעשיו אומר "הנה משמני הארץ יהיה מושבך" כל השפע בבת אחת. והנה ידוע שמפתח של גשמים אצל הקב"ה ואפשר לראות שבזה אין ססטיקה כל שנה משהו אחר וגם בחיה אפשר לראות כאלה שנולדו

כמה ילדים ואח"כ כמה שנים אין בלי שום הסבר. שתפילה יש לה כוח טבעי קידושין כט: במהרש"א שם ועיין בדרך עץ חיים שהרחיב בכל הענין בפרשתנו. רב חיים ויטל אמר שבדור האחרון אינם זכאים מכוח מעשיהם אבל בזכות התפילה יזכו לשפע.

* * *

בעניין בריאת האישה

הנה כתוב בפסוק ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת. על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. – ומשמע שהענין של עצם מעצמי שייך גם לדורות כי הטביע ה' בכללות מין האדם שהוא 'מחזור אחר אבירותו' כדאיתא בגמרא (נדה לא:). והוא מה שתיקנו בלשון ברכות הנישואין, 'והתקין לו ממנו בנין עדי עד', כמו שפירש רש"י (כתובות ח.). 'בנין עדי עד' – בנין נוהג לדורות, וחיה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע'. כלומר שלא רק עבור אדם הראשון נבראה האישה צלע מעצמו ובשר מבשרו, אלא בכל הדורות ישנה מציאות זו, שהאדם מוצא את שלימותו רק על ידי שמתאחד עם אשתו, שהיא בחינת אחת מצלעותיו עצם מעצמו. ונראה שרגש חסרון זה שמוטבע באדם, יסודו, משום שלא רק בגופו ניטל הצלע מן האדם אלא גם בתכונות נפשו ניטל חלק מסויים, וממנו נבראו תכונות נפשה של האישה. כי יש דברים מסויים שיש לאשה, ואינם מצויים אצל האיש, וכמו שמצינו בחז"ל שאמרו 'בינה יתירה ניתנה לנשים' (נדה מה:), 'האשה מכרת באורחין יותר מן האיש' (ברכות י:), וכן איתא 'אין חכמה לאשה אלא בפלך' (יומא סו:), כלומר בענייני הפלך שהוא כינוי לכל ענייני הליכות ביתה יש לאשה תכונות מועילות שאין לאיש, וכדכתיב 'חכמות נשים בנתה ביתה'

(משלי יד, א). וכגון תכונת האשה שיש לה עונג וסבלנות לגידול הילדים וטיפול בהם, והאיש לא היה עומד בזה. וכן יש לאשה הבנה בחינוך הילדים, וכמו שמצינו בשרה אמנו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה' (להלן כא, יב). ואמנם לאיש יש את התכונות העיקריות, דהיינו הכח והעוצמה והחכמה להנהיג ולהחליט, אולם עבור שלימות האדם צריך את כל התכונות, ומכיון שיש לאשה אותו החלק אשר חסר לו, נמצא כי רק ביחד יש להם את כל התכונות הנצרכות לאדם השלם. וכמו שאמרו חז"ל שהשרוי בלא אשה הוא 'פלג גופא' (זוהר ח"ג קט, ב), כי התכונות הללו [אינם רק כמשרת המשמשו, אלא] הם תכונות הנדרשות לשלימות אישיותו, והוא 'פלג גופא' בעצם. ורק על ידי קשר הנישואין הם משלימים את מציאותם ונהיים דבר שלם. כתוב בפסוק אעשה לו עזר כנגדו וצ"ע עזר או כנגדו אמר אחד מהדרשנים כידוע אשה נבראה מתכונת הפוכות מהאיש אלא שאם זכה ויודע להשתמש בראוי זה עוזר ואם לא זה רק כנגדו. קמ"ל שביו"כ מי שאין לו אשה לא יכול להיות כה"ג וצ"ב הכהן שנכנס לקודש הקודשים זה מה שמשנה אם יש לו אוא לא, מספרים על בעל המעדי השולחן שבגיל שישים התאלמן ואמר שלא כ"כ קשה לו אבל קשה לו מאוד שאין לו למי להכין כוס קפה בבוקר, אין לו למי לעשות חסד (אומנם אפשר לעשות מחוץ לבית אבל ידוע שיש הבדל גדול בין חסד בתוך הבית לבחוץ, וכידוע מרב חיים ויטאל שמי שעושה חסד ובבית לא עושה החסד שלו פגום) זה הסיבה שכהן שלא יכול להטיב חסד לו באישיות בלהיות טוב. והנה חז"ל אומרים שמי שעני מצורע סומא ומי שאין לו בנים חשוב כמת וצ"ע הרי יש הרבה אנשים מסכנים ומה מיוחד באלה אומר רב חיים שמואלביץ שהכוונה שמתים לענין שלא יכולים לתת. כי אדם צלם אלוקים שבנוי לתת כמו מידת הקב"ה,

בעניין שבת: מקור הברכה

עוד אנו מוצאים בפרשה על עניין השבת. בזוהר, פרשת יתרו, כתוב, ש"כל הברכות של מעלה ומטה, תלויות ביום השביעי". והספורנו, בחומש שמות, מבאר על פי זה את הפסוק: "ששת ימים תעבוד ובשביעי שבת". ולכאורה, למה צריך לכתוב, "ששת ימים תעבוד"? הרי זה מיותר, שאדם יעשה מה שהוא רוצה. אלא ביאר הספורנו, שהכוונה היא ככה: "מתי שששת ימים תעבוד, יהיה לך סיעתא דשמיא בששת הימים? אם בשביעי תנוח". וזה מה שאנו אומרים בלכה דודי, כל כניסת שבת: "כי היא מקור הברכה".

מספרים, שהחפץ חיים אמר ליהודי אחד, שהיה פותח את בית החרושת שלו בשבת, שיסגור את בית החרושת. אמר לו אותו איש שהוא מפחד שיפסיד סכום רב. אמר לו החפץ חיים: "תדע, שששת ימים תעבוד ובשביעי". רק אם יש לך שביעי, יש לך ששת ימים תעבוד. אבל אם לא, אז גם אין לך בכלל את הפרנסה שלך. אותו יהודי צחק ואמר שבשביל פסוק אחד לסגור כזה בית חרושת ענק? לא עברו זמן רב עד שהממשל הרוסי עקל את כל רכושו, והבין אותו יהודי שהפסוק מתקיים.

הראשית חכמה מצייר זאת במשל: אם ניקח עיגול ונעשה עיגול, ומסביב עוד שש עיגולים לאותו עיגול. כמה שהעיגול הראשון והפנימי הוא יהיה יותר גדול, ככה העיגולים מסביב יהיו יותר גדולים. כמה שהשמירת שבת תהיה יותר טובה, ממילא העיגולים האחרים של ששת ימי הבריאה יהיו יותר גדולים.

בראשית חכמה כתוב חידוש מעניין. בדרך כלל חושבים שעיקר מה שכתוב "כי היא מקור הברכה" זה רק על גשמיות. אבל בראשית חכמה כתוב שגם לדוחניות היא מקור הברכה. ולכן הוא אומר, שכל שאדם מקדש את עצמו בשבת יותר, בתפילות טובות, בכוונה הלב, ובלמוד התורה יותר, כך הוא יצליח כל השבוע.

חטא אדם הראשון

הנה צ"ב מה הבעיה בעץ הדעת? וכי אדם לא היה חכם לפניכן הרי ידע לקרוא שמות כ"כ טוב לחיות כלב כולו לב, פיל שכל הרואה מתפלח חתול שמחתל ומכסה צרכיו, מה היה חסר לו? הרמב"ן טוב ורע הבחירה לפניכן כל רצונו היה לעשות טוב כמו שהשמש אף פעם לא החליטה שלא לזרוח ופתאום הכניס ספקות מה כדאי לעשות, פתאום בא לי כן או לא, ומאז תמיד יש לנו את הנסיון מתאים לי, מתחשק לי לבחור ואנחנו צריכים להחליט בטוב. לפניכן לא היה לו והיה צריך לבוא משהו מבחוץ לנסות לפתות אותו.

העונשים: **אצל הנחש** הקללה א' על גחונך - ונראה בגלל שהתגאה שהיה מיוחד ולכן החטיא לכן יושפל גאוותו מכל הבהמה ב' ואיבה אשית נראה שעינו לתקן שלא יהיה קשר בניהם שלא יחטיא עוד. **קללת האשה**. בעצב תלדי בנים, לפניכן כתוב שעלו שנים וירדו ארבעה (סנהדרין לח:): נראה בגלל שניהיו יותר חומרים לכן יותר קשה וכן מוכח שלידת בת יותר קשה מלידת בן (גדה לא). והטעם כי האיש רוחני יותר וכן מצאנו בהרבה צדיקים שנולדו לשבעה (ראש השנה יא) וכן לעתיד לבוא. ולכן הנחש עיבורו שבע (בכורות ח). שנים והינו משום שהוא המין שנתקלקל ביותר ונהפך לחומרי ביותר. והנה במה שנענשה דווקא בזה כי הוא עיקר תפקיד האשה. והקללה השניה ואל אישך תשוקתך נראה שהוא כעין הנחש שבגלל הקרבה החטיא לכן נגזר שהוא יהיה המושל. והנה בגבר שהוא המצריך לפרנסה לכן נענש בזה (והיו בזה כמה דרגות עונש במשך הדורות קין והפלגה וגם חורבן הבית שכל אלו הרעו את הפירות) [הרב מינצברג]]

בעניין מעלת הסבלנות

האר"י ז"ל אומר שאם אדם הראשון היה ממתין עד כניסת שבת, הוא היה אוכל מהעץ. נמצא שאם היה ממתין מעט, כל הבריאה הייתה אחרת לגמרי. אותו יסוד רואים גם בעם ישראל בחטא העגל. אם רק עוד כמה דקות הם היו ממתנים, היו מתקנים את כל החטא, וכל הסבל, כל הייסורים, כל מה שאנו כעת כך מושפלים, היינו חוסכים את זה בעניין של רק כמה, רק עוד כמה שעות.

מספרים שעשו פעם מחקר: הביאו לכמה ילדים מרשמלו, ואמרו למי שיאכל עכשיו יקבל אחד, מי שיחכה יקבל שתיים. רוב הילדים ביקשו אחד עכשיו. היו רק כמה ילדים שביקשו לחכות ולקבל שתיים אחרי זה. ומספרים שעשו אחרי כמה שנים בדיקה, מה קרה עם כל הילדים האלה, וגילו שהילדים שביקשו שתיים יצאו הרבה יותר מפותחים, וחכמים, ומוצלחים ומוכשרים.

בעניין ריבוי מלבושים יקרים: ביטוי לבושה

הנה, אחרי שאדם הראשון חטא, הוא לקח עלי תאנה וכיסה את עצמו בהם. וצריך עיון, למה הוא לא עשה בגדים? שיקח כותנה ויעשה אותם. אומר רב מנדל מוויז'ניץ, משל למלך שחטא אדם נגדו. ולבסוף הצליח לפייס את המלך. אמר לו המלך: "אבל תנאי אחד יש לי, שתעשה טלאי על הבגד ותזכור את החסד שעשיתי איתך, שמחלתי לך על החטא". ככה עשה אותו אדם, טלאי על הבגד. ברור שהטלאי לא יהיה יפה וצבעוני מדי, הרי זה הפוך, זה מזכרת עוון. הגיע הבן, והוא החליט קצת לשפץ יותר את הטלאי, פחות זכר. הגיע הנכד, ובכלל לא הבין מה בכלל צריך לעשות את הטלאי, עשה את זה הכי יפה. עד שהגיע הנין, ועשה אותו ככה כבר כמעט

מזהב. אומר רב מנדל מויז'ניץ, "הבגד הוא בושה". (וכך איתא בגמרא לבוש לשון לא בושה) הרי לפני החטא, אדם היה קודש קודשים. כמו הרגליים והידיים, ככה היו כל האיברים. כל רצונם היה רק לעשות רצון השם שבשמיים. רק אחרי חטא אדם הראשון, נכנסו תאוות, נכנסו רצונות. פתאום בעצם יש איברים שהם קדושים שמכוונים לשמיים, ויש איברים שהם גשמיים מאוד. והוא מכסה אותם מרוב הבושה בהם. אז זה מזכרת עוון. מה הוא יעשה את זה בגדים יפים?

הרי הם עשו רק עלי תאנה? אבל אנו הרענו, שכחנו מהחטא של אדם הראשון. אנו באים פתאום, לוקחים את המלבושים, עושים אותם כבוד. איזה מין דבר זה? אלא שיש לעיין על זה מהגמרא, שהגמרא בשבת אומרת "מלבושא מכבודא", הלבוש הוא מכבוד. ובפשטות יש ב' ענינים בלבוש הא' בושה וזה עשו מעלים בשביל לכסות הערוה ב' מעלה וזה עשה להם הקב"ה אח"כ כותנות עור ולכן דווקא זה עשה להם שזה מעלה שאחר מלביש אותם וגותן להם ויתכן שזה גופי חידש להם הקב"ה שאינו רק לכסות בושה אלא גם יש ענין כבוד בזה (ויתכן לומר שלפניכן היה יותר כבוד שנראה הצלם אבל אחר שחטאו כבר אין בזה כ"כ כבוד שירד הצלם מעט כמבואר במדרשים ויותר ראוי הבגדים – הוספה שלי) [הרב מינצברג].

בעניין מידת החסד: אבן יסוד בעולם

כתוב בפסוק (ג', כ"א): "ויעש השם אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם". הגמרא בסוטה (דף י"ד) אומרת שהתורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה, בחטא אדם הראשון שהשם עשה בגדים, וסופה, שהשם קבר את משה. רואים מכאן שאם

בהתחלה מדגישים א"ז ע"כ שיש כוח מיוחד לחסד, אנו יודעים באמת שחסד הוא אחד משלושת עמודי העולם. השל"ה כותב, "עולם חסד יבנה". ולכן כתב להיזהר שלא יעבור יום אחד מימיו בלא גמילות חסדים.

מעשי קין והבל וחטא קין

לידת קין והבל, ורציחת הבל עי"ד קין בזמן הקרבת הקורבנות בגלגל קנאה שקורבן הבל התקבל ולא קורבן קין. קין נענש ע"ז בגלות ורק עד שבע דורות הבריאה קיימת מכוח קין ומכוח הבן השלישי של אדם שת (שנעמה אשתו של נח היא דור שביעי של קין ונח הוא דור תשיעי של שת).

בטעם קריאת השמות: בשם קין מבואר בפסוק (פרק ד') מפני שקניתי (לשון בורא כמו וקונה הכול) שנברא אדם עם ה' (ג' שותפים) אבל בטעם שם הבל לא מבואר וברמב"ן ורד"ק ביארו שהכוונה לשון הבל הבלים שגם שיש טובה תפסק כמו שהם גורשו מגן עדן. ויתכן שלכן היה החטא (שם גרים) שקין הוא לשון גאווה ולכן הביא קורבן מועט משא"כ הבל לשון שפלות ואמר מי אני שיביא לכן הביא קורבן גדול, וכן אח"כ הבל מת כי הבל הבלים הוא ואין תכלית [הרב מיינצברג].

אי אפשר לעבור על פסוק זה עם פירוש רש"י, בלי לשאוב מלא החופן חיזוק ועידוד, לקול הקריאה העולה מדברי רש"י אלו 'אם ג' ב' ר' ע'ליו'. בורא עולם נותן התורה, שברא את האדם: ת' ר'צה - ת' ת'ב וברא גם את היצר, ויודע את יחסי הכוחות, הוא יודע מה כוחו של היצר ומה כוחו של האדם, מבטיח ואומר: אם רק תרצה - תצליח! סיפר החסיד רבי לייבל קוטנר זצ"ל, שבהיותו במחנות אצל הנאצים יו"ש, התקלקלה פעם המכונה אשר לפניו. ראה זאת הנאצי

הממונה עליו ופקד עליו לתקנה. אמר לו ר' לייבל, שאינו יכול, כי לתקן זאת צריך מומחה לתיקון מכונות. צעק עליו הרשע ימ"ש בגרמנית: 'ב. י. סטו יִיִדִידע - קאָנסטו' [אם יהודי הנך, יכול אתה גם יכול!]. בלית ברירה התיישב והתבונן במכונה, וב"ה הצליח לתקנה. לימים סיפר זאת ר' לייבל והוסיף, שממעשה זה היה לו חיזוק גדול לכל ימי חייו, כאשר תמיד ליוותה אותו הקריאה 'ב. י. סטו יִיִדִידע - קאָנסטו', אם יהודי הנך, יכול אתה גם יכול! אם רק תרצה!

מה בכ"ז אפשר ללמוד מזה אם התורה מספרת לנו? באריז"ל כתוב שהבל זה גלגול של משה רבינו וקין זה גלגול של ר"ע מה הפשט? קין נולד ביום השישי, לפני שהאדם חטא שהאדם היה בשיא כוחו עקביו מקים גלגל חמה ביקש לומר לו שירה הוא הכיר את כוחו שחלק מתוכנית הבריאה ולכן קרא לבנו ע"ש זה קין לשון קניתי איש את ה' אני חלק מתוכנית הבריאה, ושם גרים והכניס בבנו את כל המסר שאתה יש לך יכולות עצומות בבריאה, הבל לאומת זה נולד אחרי החטא שאדם הראשון היה בשפל ועצוב על חטאו ומרגיש שהוא הבל הבלים וע"ש זה קוראה לבנו הבל, אין בי כלום, ובן זה יורש את אותו תכונה בה נקרא שמו. קין יודע את מעלתו ומכיר בקשר החזק עם הקב"ה לכן הוא הראשון שמקריב קורבן, אבל מאידך זה קצת מסוכן שמרוב הרגשה לא מכיר גם בפחיתות ומקריב מה שיוצא גם מהגרוע, לאומם זה הבל לא חושב לזכות לקרבה ולומד מאחיו אבל מאידך מבין שכיון שהבל הוא אם מקריבים צריך לתת מהטוב ביותר, למעשה הקב"ה נענה להבן ולא לקין. גלגול של הבל זה משה, משה רבינו הענו מכל האדם, שיורד עם הלוחות מראה לו הקב"ה כל דור ודור ורואה את ר"ע שדורש אלפי תלילים הלכות על כל תג ותג ואומר א"כ תתן לו את התורה, ר"ע היה קין גאוה, אבל הפעם בדרך הטוב למרות שלא ידע כלום מגיע בגאוה של קדושה, לכבוש את כל היעדים, לפתוח ישיבה של

כ"ד אלף תלמידים, ומוכן לקבל את כל היסורים לסרוק מסרקות של ברזל, שמתים כל תלמידיו ועדין אומר שמע ישראל גאווה של קדושה... ואומר לו הקב"ה למשה שאפ"ה רצונו למסור עי"ד משה רבינו... תפקיד דורנו הוא דור של קיין למרות שעיקר הנסיונות זה ששולט הבל ובכ"ז צריך להיות קיין. (אז נדברו)

שהקב"ה רוצה הכול קורא! מי האמא של כל העולם? נעמה אשתו של נח ממנה כל העולם, מי היה אמא שלה, למך לקח שתי נשים אחת עדה והשניה צלה רש"י מבאר שהיה זה חלק ממעשי החטאים שלהם לקחת ב' נשים אחד לפריה ואחד לשימוש אישי ואותה היה משקה כוס של עקרים והנה כתוב שהיה ילדה שואל רב יענקלה גלינסקי איך יכול להיות ומתרץ נו זה למך אמייתי! בכל מקרה יוצא שמי שלא היה צריך ללדת היא כן ילדה ודווקא ממנה יצאה נעמה שממנה כל העולם נמצא שכל העולם נברא בטעות!! לא משנה מה תתכנן תכל'ס הקב"ה הוא קובע.

למה לא קראו לנח שם בלידה? הנה בפסוק כח כתוב ויולד בן ורק פסוק אח"כ כתוב שקראו נח ובשאר הפרשה כתוב ישר שנולד עם שמו לדוג' בכ"ה ויולד את למך ולא ויולד בן ויקרא את שמו למך, וראיתי דיש מתרצים שהנה מבואר במדרשים שנוח הראשון שנולד עם אצבעות מחולקות ולא כולם יחד וכן שמהול בטח כולם יחשבו שהוא קדוש ועצום ויכולים לחשף אותו ולהזיק אותו, ולכן לא קראו לו שם שכתוב בזוהר שבלי שם אי אפשר לחשף וזה גם הסיבה שדגים לא שולט עין הרע בגלל שאין להם שם כמבואר בתו"ס שמושט, בורי, סלמון זה שם של הדיגים ולא של הדגים, ולכן רק לאחמ"כ קראו לו שם. עיין סיפור על המהר"ל מפראג באפריון שלמה ע"מ יג.

"וְאֵת הַמָּאוֹר הֶקְטָן" (בראשית א, טז). על המלים "יהי מארת" כתב בעל הטורים: 'מארת חסר, שלא נברא להאיר אלא השמש, וירח לא נברא אלא כדי שלא יעבדו לחמה - אם תהיה יחידה'. מבואר

בדבריו, כי השמש היא בריאה כה נשגבה, שאם אך תשלוט לבדה - תטה את לב האדם לעברה. לפיכך נברא המאור השני - רק כדי שלא תהיה יחידה. כל זה הוא מגודל הרצון האלקי, לשמור על כוח הבחירה של האדם. אלא שמאז נתמעטה הלבנה שוב נותר בבריאה מקום לטעות - אחר "המאור הגדול". הסביר הג"ר חיים שמואלביץ, וגם סיפר: 'בעיני ראייתי - כמעט שנה הייתי ביפן - מידי זריחה, מאות אלפי אנשים נופלים אפיים ארצה, בסגידתם לשמש. כוח אדיר שכזה בבריאה מטה קצת את הבחירה, ומיעוט הלבנה יצר מקום לטעות - אצל מאה מליון יפנים'. מקום לטעות הוא, בראש ובראשונה, פגם בבריאה. לא יפלא אפוא, אם דוקא בשעה המרוממת של קידוש לבנה, לעת קבלת פני השכינה, מבקש יהודי לסלק את מקום הטעות מהבריאה, ופונה לבורא יתברך בבקשה: 'למלאות פגימת הלבנה ... ולא יהיה בה שום מיעוט'.

"וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בראשית ב, ב). מבאר ה"אור החיים" הק', שהקב"ה ברא את העולם באופן שיוכל להתקיים ששה ימים בלבד, כמו שכתוב "בִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (שמות כ, י), שהקב"ה נתן כח בבריאה שתתקיים ששה ימים, וע"י השבת מקבלת כח לעוד ששה ימים וחוזר חלילה. בזה נבין מה שאמרו חז"ל (שבת קיט, ב) 'כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו וכו' נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית'. היכן מצינו שאפשר להיות שותף לדבר הגמור ועשוי, אלא לפי שבכל שבת קודש מתחדש כח הבריאה לעוד ששה ימים והשומר שבת מקיים את הולם לכן נעשה שותף. "וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בראשית ב, ב). שבת - חמדת הימים מביא בעל הטורים תרגום ירושלמי "וחמד", מלשון חמדה וכיסופין, שהשי"ת חיבב את יום השביעי. זהו שאומרים בתפילה 'חמדת ימים אותו קראת', שהרי לא מצינו בשום מקום שהשבת נקראת 'חמדת ימים', אלא כאן.

"ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותו" (בראשית ג, ג). פירש רש"י, הוסיפה על הצווי לפיכך באה לידי גרעון. שואלים המפרשים, הרי מצינו שנצטוונו לעשות משמרת והרחקה לאיסור, כמו שכתוב "ושמרתם את משמרת" (ויקרא יח, ל) – עשו משמרת משמרת, לך לך אמרינו לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקב' (שבת יג, א). תירץ החידושי הרי"ם, אחר חטא אדם הראשון, שכבר נכנס היצר הרע באדם צריכים גדרים וסייגים, אולם קודם החטא עדיין לא שלט יצר הרע, לא היו צריכים לגדר ולכן לא היה לה להוסיף על אשר ציוויו של מקום.

(בית אב – רבי אליקים שלזינגר) "ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" (בראשית ד, ח). במדרש רבה: "ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם", מה היו מתדיינים, אמרו בואו ונחלוק העולם, אחד נטל הקרקעות ואחד נפל המטלטלין, דין אמר ארעא דאת קיימא עליה דידי, ודין אמר מה דאת לביש דידי, דין אמר חלוף ודין אמר פרח, מתוך כך "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" (בראשית ד, ח). ר' יהושע וכו' אמר על מה היו מדיינים, זה אמר בית המקדש בתחומי יבנה וזה אמר בתחומי יבנה שנאמר "בהיותם בשדה" (בראשית ד, ח) ואין שדה אלא בית המקדש כדכתיב "ציון שדה תהרש" (ירמיהו כו, יח). אר"י וכו' על מה היו מדיינים, א"ר הונא, תאומה יתרה נולדה עם הבל זה אמר אני נוטלה שאני בכור וזה אמר אני נוטלה שנולדה עמי ומתוך כך "ויקם קין" (בראשית ד, ח), ע"כ. הנה מחלוקת קין והבל והרצחו היתה המלחמה הראשונה בעולם, ובא המדרש לרמוז ג' בחינות שהן סיבות המלחמות, הא' כבוש נכסים, והב' דעות רוחניות ואמונות, והג' תאוות יצה"ר. וקיצרתי.

(בית אב – רבי אליקים שלזינגר) "והיו ימיו מאה ופשישים שנה" (בראשית ו, ג). 'עד מאה ועשרים' פירש רש"י, עד ק"כ שנה אאריך

להם אפים ואם לא ישובו אביא עליהם המבול. נשאלתי על מה שמברכים האדם עד מאה ועשרים, הרי לא נזכרו למספר שנותיו רק מאה שנה כדאיתא במשנה דאבות, ומה שנאמר כאן בתורה מאה ועשרים ענין אחר הוא כמו שכתב רש"י הנ"ל שהקב"ה מאריך אף לדור ההוא עד בוא המבול. והנראה בזה כי עכ"פ מבואר בפסוק זה שאריכת אפו של הקב"ה לתת זמן לשוב הוא ק"כ שנה, והרי זה תכלית חיי האדם שישוב אל ה' והוא מובן הברכה שמברכים אותו שיאריך הקב"ה ימיו ויאריך לו אפו עד שיזכה לשוב בתשובה. [ומעין זה ראיתי בכתבי הרש"ז זצ"ל לענין ברכת "נרו יאיר" שהיא ברכה רוחנית כי כן מנהג ישראל לברך רעיהם בתכלית הצלחה רוחנית וכמושנ"ת].

